

KORONA ÉS MONARCHIA.

IRTA

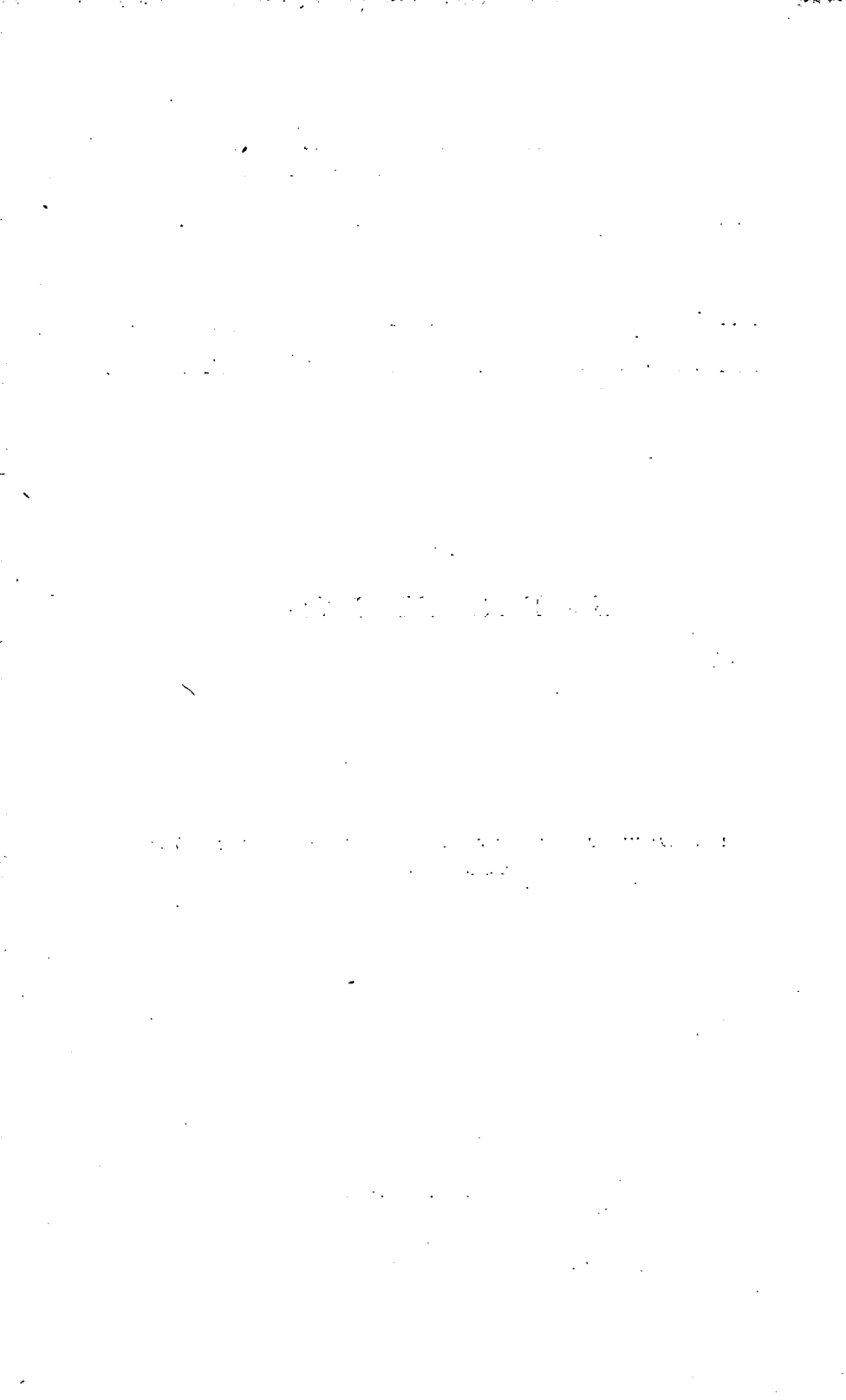
FERDINANDY GEJZA.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLETNEK 1903 OKTÓBER 17-ÉN
TARTOTT ÜLÉSÉN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1903.

Tisztelt Teljes-ülés!

A jogász is egyik adott tételből iparkodik levonni a másikat miként a matematikus. De amíg a matematikus mennyiségekkel, illetve azt kifejező szám- és betűjegyekkel operál, addig a jogász jogi fogalmakkal és ezeket kifejező szavakkal. Mint-hogy pedig a szó soha sem fejezi ki oly érthetően és szabatosan a fogalmat, mint a szám- és betűjegy a mennyiséget, a jogász jelentékeny hátrányban van a matematikussal szemben. Hiszen ha ez nem így volna, a jogi következtetések eredménye épen oly abszolút igaz volna, mint a matematikus által levezetett tantételek eredményei. És hogy a jogász kevesebb sikerrel keresi az igazságot, mint a matematikus, sőt sokszor meg sem találja azt, annak oka épen abban rejlik, hogy a szó nem mindig fedí a fogalmat vagy egy és ugyanazon szó több fogalmat fejez ki.

A jog szoros összefüggésben van azzal a nyelvvel, a mely nyelven a jogszabály szövegezve van, mert a jogszabályt a nyelv segélyével fejezzük ki és a nyelv segélyével magyarázzuk, holott a matematikában használt jelek a nyelvtől függetlenek. A jog tehát, mely rendesen nemzeti jellegű is, idegen nyelven kevesebb sikerrel művelhető, mint hazain, holott a matematika nemzetközi. Mert nem szabad felednünk, hogy a jogi fogalmak épen úgy, mint az ezeknek kifejezésére szolgáló szavak értelme, különböző nyelvekben épen úgy nem fedik egymást, mint a különböző nyelvekben egyéb fogalmak kifejezésére használt szavak. Így pl. a mint a magyar nyelv különbséget tesz a *régi*, az *öreg* és az *ócska* között, holott a német mindezt *alt*-nak nevezi, épen úgy a magyar nyelv az *ország* szó alatt hol *Land*-ot,

hol *Reich*-et ért s a német a *Reich* szó alatt hol országot, hol birodalmat. A $\sin. \alpha.$ vagy a $\operatorname{tg} \alpha.$ fogalma minden nyelven csak egyképen magyarázható meg s a $\frac{\sin \alpha}{\cos \alpha} = \operatorname{tg} \alpha$ minden nyelven.

De a magyar országgyűlés szó épen úgy Reichstagnak, mint Landtagnak is fordítható, holott a kettő közt nagy a különbség. Épen így ha ő felsége birodalmáról beszélünk, akkor az alatt nem a Reich, hanem a «Besitz» értendő; holott pl. a német birodalmat «das deutsche Reich»-nek és nem «der deutsche Besitz»-nek nevezzük.

De bármennyire legyen is a jogász e tekintetben hátrányos helyzetben a matematikussal szemben, ez nem lehet ok arra, hogy a jogászai nyelvben vagy a jogi műkifejezések használatában szabatosságra ne törekedjünk. Sőt épen ellenkezőleg, mivel a nyelv soha sem elég szabatos, nagyon is arra kell törekednie a jogásznak, hogy a lehetőségig szabatosan írjon és beszéljen és így az igazság megközelítését ez úton is megkönnyítse.

A jogban tehát szigorúan kell ügyelni az egyes jogi fogalmak kifejezésére szolgáló szavak következetes használatára, mert ha valamely fogalmat nem avval a szóval jelzünk, mint a melyikkel jelezniük kellene, vagy ha valamely szót nem azon fogalom kifejezésére használunk, a melyre azt nyelvtani értelmében használni kellene; akkor a jogtétel vagy a jogszabály, a melyben ezen helytelenül alkalmazott kifejezések előfordulnak, helytelen jogi következtetéseknek szolgáltatathat alapot. Szabatosságra kell hát törekedni.

De vajjon lehet-e szabatosnak mondani a magyar közjogban használt kifejezéseknek igen nagy részét, lehet-e a magyar szent korona elméletével megegyeztetni azt a szokást, hogy a király koronának neveztetik s ennek nevezik akkor is, midőn nem csak a magyar királyt, hanem ő felsége személyét, tehát a magyar királyt és az osztrák császárt egyszerre akarjuk vele jelezni? Vajjon lehet-e továbbá monarchiának nevezni két államot együtt, a melyeknek fejedelme ugyan egy és ugyanazon személy, de az egyik államban mint ausztriai császár saját jogán, a másokban pedig mint magyar király, a nemzet által ráruházott és fejére tett szent korona jogán uralkodik?

Mai felolvasásomnak épen az lesz a tárgya, hogy kimutaszam, miszerint sem a királyt koronának, sem a két államot együtt monarchiának nevezni nem lehet, vagy ha így nevezük, akkor félre kell löknünk a szent korona tanát és fel kell adnunk az ország függetlenségének, teljes souverainitásának az elvét.

I. A «korona» szó tulajdonképeni értelme szerint azon fejre való ékszerert jelenti, a mely a királyok homlokát ékesíti s a melynek a király fejére tételével hajdan az egyház a királyt, a független fejedelmet királylyá avatta. Innen a korona a királyságnak és a királyi hatalomnak jelvényévé vált, maga a koronázási ékszer pedig a király tulajdona volt, a ki nem csak magát a koronát, hanem azt a hatalmat is, a melyet az a korona jelképezett, sajátjának, tulajdonának tekintette. Maga a korona, az ékszer sehol sem tett különös jelentőségre szert, mert a koronázás az egyház hatalmának csökkenésével mindenütt elvesztette jelentőségét, üres czeremoniává vált és politikai jelentőségre (az egy Aragoniát kivéve) sehol sem fejlődött. A korona tehát egész Európában mindenütt csak a királyságnak, a királyi hatalomnak a jelvénye maradt, magához valamely koronához nem fűződött, úgy hogy a királyt, a fejedelmet képletesen mindenütt lehetett koronának nevezni, mert hiszen a koronának sehol sem volt más jelentése, mint az, hogy a fejedelmi hatalom symboluma.

Angolországban, — a hol a jogászi felfogás a királyban két minőséget élesen megkülönböztet, t. i. a természetest, melynél fogva a király Isten teremtménye s születésnek, nyavalyának, halálnak van alávetve s a politikait, melynél fogva halhatatlan, kiskorúság, betegség és egyéb gyengeségektől ment,* kifejlődött az a szokás, hogy a királyt mint az állam fejét, mely halhatatlan, tehát a királyságot a maga történelmi folytonosságában és személytelen mivoltában *koronának* nevezik.

A korona személytelensége (impersonalitása) azután megfetszett az európai continentalis alkotmányos államokban is, de a nélkül, hogy ennek lényegét felfogták volna — és azon elvből kiindulva, hogy a király személyét, mivel az sérthetetlen

* Concha Ujk. Alk. II. k. 207. 1.

és felelőtlen, nem lehet a parlamenti vitákba bevonni, bevon-
ták azokba a személytelen koronát. Így történt ez nálunk is.
A midőn az országgyűléseken királyi tényeket tárgyaltak, a
korona tényeit kezdték emlegetni, nem a királyról, de a koro-
náról beszéltek, azaz a király személyét a *korona* neve alatt
vonták be a parlamenti vitákba és ezen az úton divattá vált a
királyt koronának nevezni.

Csakhogy a korona fogalma nálunk nem azonos sem a
királynak, sem a történelmi folytonosságában megszakítatlan
királyságnak a fogalmával.

Nálunk ugyanis a korona mint koronázási ékszer is csak
mint szent korona, azaz mint szent István koronája ismeretes.
Csakis ez a korona a magyar államhatalom symboluma s más
korona nem magyar korona, más koronával nem lehet királyt
koronázni s ha ez a korona elvész, az alkotmány a maga tör-
ténelmi fejlődésében megszakad, királyt koronázni a mai érte-
lemben többé nem lehet, mert abban rejlik a királyság ereje.

De ez a szent korona nem a király, hanem az ország szent
koronája, a mely nem önjogán illeti a királyt, hanem azon a
jogon, hogy azzal a nemzet őt megkoronázta.

Az ország szent koronája (*Sacra Regni Hungariæ Corona*)
azonban nem csak koronázási ékszer és mint ilyen a magyar
államhatalom symboluma, hanem közjogi fogalom is, mely a
koronázási ékszertől, mint a magyar állam főhatalmának külső
jelképétől vette nevét s mint közjogi fogalom jelenti a magyar
állambatalmat és annak alanyát, vagyis magát a cselekvésképes
souverain magyar államot egész szervezetével és erejével.

Egykor az ország nemesei, ma az állam polgárai a szent
korona tagjainak (*membra sacræ Regni Coronæ*) nevezettek,
illetőleg neveztetnek, kiknek összessége az ország egész teste
(*totum corpus regni*), mely az országgyűlésen van képviselve,
a hol a szent korona tagjai részint személyesen, részint válasz-
tott képviselőik által jelennek meg s a hol a király, mint a
szent korona birtokosa, szintén megjelenvén, a szent korona
egész teste (*totum corpus sacræ regni Coronæ*) jelen van.

A király csak ott gyakorolhatja a szent korona hatalmát,
souverain formában, csakis ott juthat kifejezésre az állambata-
lom teljessége, csakis ott alkotható törvény, a hol a szent

korona egész teste jelen van, t. i. az országgyűlésen és azzal együtt. De viszont a szent korona hatalma király nélkül nem működhet, mert hiányzik belőle az egységesítő és irányító elem. Ha tehát az országnak nincsen koronás királya, a szent korona teste csonka, mely kiegészítésre szorul. Ily esetben tehát az országgyűlés hajdan királyt választott és azt megkoronázta, ma pedig a törvény szerint a királyi székbe örökösödési jogon következő személyt koronázza meg s ez által teszi a szent koronát az államhatalom teljességének kifejtésére képessé.

A szent korona fogalmában tehát a főhatalomnak egyes alkotmányjogi főtényezői, a király és a nemzet, illetőleg az ezt képviselő országgyűlés a legbensőbb közjogi egységben egyesülnek és a magyar állam függetlensége, souverainitása s a magyar állam főhatalmának közhatalmi monarchiái, a királyságnak pedig átruházott korlátolt jellege jut kifejezésre.

Ebből következik, hogy a szent korona nem a királyságnak, hanem a magyar államhatalomnak a jelvénye, a melyben a főhatalom alakilag a királynál van ugyan, de az állam polgárai tagjai a szent koronának, azaz részesei az ő hatalmának, s mint ilyenek a királyi hatalmat korlátolják és a szent korona hatalmát teljessé is teszik.

A szent korona tehát nem a királyság a maga történelmi folytonosságában, mert a magyar alkotmány ismeri az interregnumot, úgy hogy a korona folytonossága a nemzet örök életét és nem a királyét képviseli, sem maga a király személye, hanem a két alkotmányjogi főtényező, a király és a nemzet, illetőleg az ezt képviselő országgyűlés együtt, a miből következik: hogy *Magyarországon sem a királyság, sem a király személye koronának nem nevezhető*, sem a nemzettel, sem az országgyűléssel szemben, mert hiszen a nemzet, illetőleg az országgyűlés az alkotmány alaptana-, a szent korona közjogi elmélete szerint épen úgy egyik tényezője az ország koronájának, mint a hogy másik tényezője a király.

Ezzel szemben ma azt látjuk, hogy úgy a parlamentben, mint a sajtóban és a közjogi irodalomban nem is a királyságot, hanem magát a király személyét nevezik *koronának*, még pedig nem csak avatatlanok, hanem az ország tekintélyes államférfiai, a kormány tagjai, kormánypárt és ellenzék egy-

aránt és oly összetételekben használják a koronát a király személyének a megjelölésére, a hol a királynak nem is magyar királyi, hanem osztrák császári minősége jut előtérbe.

Így pl. a B. H. f. évi okt. 15-iki számában olvassuk: «Már a kibontakozást csak abban az irányban lehet keresni, hogy a korona karolja föl maga is a nemzeti aspiratiókat.» Vajjon lehet-e képzelni is a koronáról, melyben a nemzeti aspiratiók vannak megtestesülve, hogy az a nemzeti aspiratiókat fel nem karolná. Vagy pl. a «Magyarország» okt. 16-iki számában olvassuk: «A korona álláspontját, mely Chlopyban jutott kifejezésre, visszautasítja az egész nemzet.» Hiszen Chlopyban csak nem a magyar korona álláspontja jutott kifejezésre!

De ne a lapokról szóljunk, hanem az országgyűlési beszédekről, ezekből lássunk egy-két példát.

Az országgyűlés képviselőházának 1903. évi június 26-iki ülésén Széll Kálmán miniszterelnök ezeket mondja: «a magyar korona a magyar nemzetnek egy része volt és a magyar nemzet egyik része a koronának.» Ez önmagában ellentmond, mert vagy a korona része a nemzetnek, (a mi ugyan nem egyezik a szent korona tanával) vagy a nemzet része a koronának. De ha áll az, hogy a nemzet része a koronának, akkor miképpen mondhatja ugyancsak Széll Kálmán ugyanezen beszédében: «A koronának joga van úgy tanácskozni és ott tanácskozni, a kikkel akar... (Zaj és ellenmondás)... magyar ügyekben magyar hazafiakkal, magyar államférfiakkal.» Tehát ebben hallgatólag az is benne van, hogy osztrák ügyekben osztrákokkal. És így a magyar országgyűlésen is egészen akaratlanul megfogamzott a közös korona fogalma.

De nem csak megfogamzott, hanem meg is született még ebben az ülésben és pedig Polonyi Géza hozta világra, mondván: «A t. miniszterelnök úr azt mondta, hogy a korona azon okból, mert kölcsönös megegyezéssel elintézendő javaslatok elintézése forog kockán, meghallgatott másokat is, nem csak a magyar állampolgárokat. Hát t. képviselőház, ha a korona ezt tenni szándékozik, ettől az osztrák császárt elzárni oka és joga nem lehet senkinek.»

Ebben kétségtelenül benne van, hogy a korona nem csak a magyar király, hanem az osztrák császár is.

És ennek a lupsusnak semmi más nem oka, mint az, hogy a király személye az osztrák császár személyével azonos, és így, mivel csak a két méltóságot lehet egymástól jogilag elválasztani, de maga ő felsége személye kétfelé nem osztható, ha ő felsége személyét nevezzük koronának, okvetlenül beleesünk abba a hibába, hogy akkor is koronának nevezzük, a mikor épen mind a két uralkodói minőségben van róla szó.

Pedig az osztrák írók erősen fáradoznak azon, hogy megszokottá, elterjedté tegyék a közös koronának, a «gemeinsame Krone»-nak a fogalmát. Így báró Offermann «Das Verhältniss Ungarns zu «Österreich» című munkájában nagy előszeretettel használja a «Krone» kifejezést mind a két uralkodói minőség kifejezésére, a midőn pl. ezeket mondja: «Denn hier steht dem vollständig unabhängigen, von jedem Einflusse *der Krone* befreiten ungarischen Parlament, . . . der durch nationale Zerwürfnisse zeitweise functionsunfähige Reichsrath gegenüber (142. l.)», a mi magyarul azt teszi, hogy a teljesen független, a *korona* minden befolyásától ment magyar országgyűléssel szemben áll a nemzetiségi viszályoktól időnkint munkaképtelenné vált reichsrath.

Vagy: «Es zeigt sich deutlich, dass die der Form nach sich scheinbar als «völkerrechtliche» Realunion darstellende Staatenverbindung Österreich-Ungarn statt auf «freiwilligem Verträge der Staaten, doch nur noch *auf der Macht und Stellung der Krone, als einer Art höchster Centralgewalt* über den Staaten ausschliesslich beruht.» (143. l.) Magyarul: «Világos, hogy Ausztria-Magyarországnak alakjára nézve látszólag nemzetközi jog szerinti reáluniót feltüntető államkapcsolata nem az államok önkéntes szerződésén alapul, hanem inkább kizárólag a *koronának*, mint az államok felett álló központi hatalomnak, . . . jogállásán és erején nyugszik.»

De leginkább kifejezésre jut az osztrák felfogás a korona közösségére nézve ezen szavakban: «so dass *die gemeinsame Krone*, obwohl sie hier durch ihre, noch behaupteten ständisch-absoluten Prärogativen kräftiger ergreifen kann, als irgend anderswo . . .» (145. l.), magyarul: «úgy hogy a *közös korona*, noha itt az ő még megóvott rendi-absolut természetű praeogativái által erősebben avatkozhatik be, mint akárhol másutt» stb.

De hát az osztrák írók, — a kik a közös ügyekben nem a magyar királyt és az osztrák császárt, hanem egy közös fejedelmet, az osztrák-magyar császárt vagy talán a legfőbb hadurat, illetve ennek abszolút hatalmát látják érvényesülni,* mert hiszen a kapcsolatban nem államszövetséget, hanem szövetséges államot (Bundesstaat) akarnak felismerni, — ha következetesek akarnak lenni, kénytelenek a közös korona elvi alapjára helyezkedni. De hiszen éppen ez az, a mi a magyar közjogi felfogást ellentétbe helyezi az osztrák közjogi felfogással s ha hivek akarunk maradni a magyar felfogáshoz, akkor legszentebb kötelességünk kerülni minden oly kifejezést, mely az osztrák felfogásnak kedvező lehet. Mert ha egyszer a közös korona fogalma a parlamentben, a sajtóban és a tudományos irodalomban elterjedté válik, bele kerül majd idővel a törvényekbe is s akkor sirva jajgathatunk majd a magyar szent korona souverainitása, függetlensége és dicsőséges önfénye után, a szent korona magasztos tanának elvei után, mint a hogy ma jajgat a nemzet a magyar hadsereg után, mely benne van az 1867. évi XII. t.-cz.-ben, de a melyet megemésztett azóta a közös hadsereg fogalma, mely ma már benne van a véderőről szóló 1889. évi VI. t.-cz.-ben is.

Már is közel vagyunk ehhez, mert hiszen a közös-, vagy a magyar, a közös és az osztrák miniszterek részvétele mellett ő felsége jelenlétében tartott tanácskozásokat már nálunk is kezdik «koronatanács» néven nevezni s ha egyszer ez a kifejezés közhasználatává válik, akkor elértünk oda, a honnan a magyar korona teljes függetlenségéhez, souverainitásához igen nehéz, talán lehetetlen lesz a visszatérés.

A király személyének Magyarországon a *korona* szóval való jelölése tehát nem csak a szent korona magasztos tanában rejlő alkotmányjogi alapelveket veszélyezteti, nem csak ezekkel áll éles ellentétben; hanem — tekintettel arra, hogy a király személye az osztrák császár személyével azonos — az egy és oszthatatlan természeti személy által viselt két jogilag különálló fejedelmi méltóságnak a confusiójára is vezet, mert elkerülhetlenné teszi, hogy a király személyét oly vonat-

* V. ö. Ulbrich Östr. Staatsrecht 10. l.

kozásában is éppen az ország függetlenségét kifejező *korona* szóval jelöljük, a midőn nem magyar királyi, hanem osztrák császári, avagy mindkét fejedelmi minősége lép előtérbe.

A király személyének a korona szóval való jelölése ennél-fogva ellentétben áll az alkotmány alapelveivel is, meg az ország függetlenségének az elvével is, a miért is vagy ezt a szokást kell kiküszöbölni a közéletből, vagy fel kell adni a szent korona tanát és az ország, a magyar állam függetlenségének nagy elvét.

II. De ha mi ma is, az 1867. évi kiegyezés után, az ország függetlenségének az 1791. évi 10. t.-cz.-ben meghatározott elvére helyezkedünk s azt mondjuk, hogy noha a két államban az 1723. évi 1. és 2. t.-cz. értelmében a trón és a trónörökösödés egy és ugyanazon fejedelmi személyt illeti, mindazonáltal Magyarország vagy a mint az 1867. évi XII. t.-cz. nevezi, a magyar korona országai, független és szabad állam, mely semmi más népek vagy országnak alávetve nincsen; akkor azt kell következtetnünk és mondanunk, hogy a magyar szent korona is minden más nép vagy fejedelem koronájától független, teljesen befejezett és semmi tekintetben másnak alá nem vetett souverain korona s ennél-fogva Magyarország királya souverain fejedelem, a miből következik, hogy Magyarország és részei, mivel ezekben az állam feje fejedelem, a magyar király, teljesen souverain monarchia.

Mert mi a monarchia fogalma. Monarchia alatt oly államformát kell érteni, a melyben az államfő fejedelem. Minthogy pedig Magyarországon az állam feje a magyar király, ennél-fogva Magyarország egyik monarchia s mivel Ausztriának fejedeleme egy másik fejedelem, az osztrák császár, Ausztria egy másik monarchia. Két monarchia pedig mindig csak két monarchia, még akkor is, ha azon két monarchiának mind a két trónján egy és ugyanazon fejedelmi személy ül.

De ha Magyarország az egyik és Ausztria a másik monarchia és mind a kettő souverain monarchia, akkor a fejedelem személyének és egyes intézményeknek és ügyeknek a közössége a kettőből sem egységes vagy együttes, sem kettős monarchiát, mely így is, úgy is egy monarchia volna, nem hozhat létre.

Tehát vagy beszélünk Ausztriáról és Magyarországról, és

ezeknek fejedelméről az osztrák császárról és a magyar királyról, akkor is, ha a kettő együttesen jelenik meg a külföld előtt a nemzetközi érintkezésben; vagy pedig ha Osztrák-magyar monarchiáról beszélünk, akkor oly államról beszélünk, mely egyszerre és oszthatatlanul minden részében osztrák is, magyar is, tehát államfeje is egy és ugyanazon fejedelmi méltóságot viseli, a mely egyszerre osztrák is, meg magyar is, de vagy császár, vagy király, vagy császár-király, de semmiesetre sem osztrák császár és magyar király.

Ezzel szemben mit látunk? azt, hogy a míg ő felsége magát az 1868. évi november 14-iki legfelsőbb kézirat szerint az 1867. évi kiegyezésre való tekintettel ezentúl «Ausztriai császár, Csehország kir. stb. és Magyarország apostoli királya», rövidebben «Ausztriai császár és Magyarország ap. királya», megnevezésképen «Ő Felsége a császár és király» vagy Ő csász. és ap. kir. felsége» néven kívánta czimeztetni, tehát czímeiben az általa viselt mind a két fejedelmi méltóságnak, mind a két monarchiai hatalomnak kifejezést kívánt adni; addig ugyanott az uralkodása alatt álló mind a két állam együttes jelölésére, vagy a mint a legfelsőbb kézirat és pedig a két állam egymáshoz való viszonyát nem helyesen kifejezve mondja, az Ő uralkodása alatt alkotmányosan egyesült királyságok és országok összességének jelölésére, (a német szöveg szerint: «zur Bezeichnung der Gesammtheit aller unter Meinem Scepter verfassungsmässig vereinigten Königreiche und Länder») az «Osztrák-magyar monarchia» és az «Osztrák-magyar birodalom» kifejezéseket felváltva rendeli használni.

Az 1868. évi november 14-iki legfelsőbb kézirat tehát önmagának mond ellent, a midőn a czímet az 1791. évi 10. t.-cz. elve alapján állapítja meg, az uralkodása alatt álló két államot pedig mint egységes, minden részében egyidejűleg osztrák és minden részében egyúttal magyar monarchiának vagy birodalomnak, azaz nemzetileg kétszínű, de azért egységes állami alakulatnak rendeli nevezni.

Az állami összetartozás és egység kifejezésére való törekvés ezen legfelsőbb kéziratban azonban nem csak abban jut kifejezésre, hogy a két monarchia, t. i. a magyar monarchia és az osztrák monarchia egynek és pedig osztrák-

magyar monarchiának nevezetik, hanem abban is, (és ez a német szövegben jobban kidomborodik) hogy ezen szavakban: «zur Bezeichnung der Gesammtheit aller unter Meinem Scepter verfassungsmässig vereinigten Königreiche und Länder», — egyrészt Magyarországnak és részeinek, másrészt Ausztriának vagy a hivatalos terminológiával élve, egyrészt a magyar korona országainak, másrészt a birodalmi tanácsban képviselt országoknak és királyságoknak állami különállása egymással szemben nemcsak kidomborítva nincsen, hanem teljesen el van mosva, sőt merem mondani, hogy tagadásba van véve. El van mosva, mert benne nem a két állam van megemlítve, hanem az ő felsége alatt álló királyságok és országok összesen, minden csoportosítás nélkül. És tagadásba van véve, mert ezen királyságok és országok a magyar szöveg szerint alkotmányosan egyesülteknek, a német szöveg szerint «unter einem Scepter verfassungsmässig vereinigte»-knek mondatnak. Mert ha két állam egymástól teljesen független, akkor azok csak szerződésileg lehetnek egyesülve; ha pedig nem szerződésileg, hanem alkotmányosan egyesültek, akkor van közös alkotmányuk és így egymástól jogi értelemben függetlenek nem is lehetnek. A legfelsőbb kézirat szerint tehát az osztrák-magyar monarchia alatt oly államalakulat értendő, a melyben Magyarország csak olyan rész, mint Csehország vagy Tirol és Horvát-Szlavonországok csak úgy és oly közvetlenül tartoznak az összeséghez, a mint Galiczia vagy Bukovina vagy a két Ausztria.

A legfelsőbb kézirat ezen része tehát (ellentétben a fejedelem címzésének kérdésében elfoglalt álláspontjával) arra az álláspontra helyezkedik, hogy az ő felsége uralkodása alatt álló országok nem két államra oszlanak a külföld előtt, hanem egy államot, egy monarchiát alkotnak, mert egy főhatalom alatt állanak, mely főhatalom ugyan csak bizonyos ügyekben érvényesül, de ezen ügyekben épen úgy egységes és oszthatatlan, mint a hogy a külön magyar ügyekben egységes és oszthatatlan a magyar király és a magyar országgyűlés által érvényesülő főhatalom. Röviden: az úgynevezett osztrák-magyar monarchia nem két államnak a fejedelem személyének közösségén, azonosságán alapuló és ebből folyólag bizonyos ügyeknek, a közös ügyeknek közös szervek által való intézésére létesített

kapcsolata, tehát nem államszövetség, hanem szövetséges állam, melynek feje egy osztrák-magyar uralkodó vagy legfőbb hadúr.

Hiszen épen ez a felfogás az, a mely ellen a magyar közjogi felfogás már 1723-ban is, meg 1791-ben is erélyesen tiltakozott és azóta tiltakozik és küzd szakadatlanul, a nélkül azonban, hogy megtalálná a módját annak, hogyan lehessen ezen osztrák felfogás elterjedését és a külföldön való érvényesülését lehetetlenné tenni. És mindaddig, a míg mi magyarok is beszélünk osztrák-magyar avagy magyar-osztrák monarchiáról (ez azután mindegy), a monarchia mindkét államáról; magunk hajtjuk a vizet az osztrák felfogás malmára, holott épen az ellen küzdünk — bár ész nélkül — de szakadatlanul. Pedig érdekes, hogy a «monarchia» kifejezés épen azóta foglalt tért törvényeinkben is, a mióta különös súlyt kívánunk helyezni arra, hogy Magyarország és Ausztria kapcsolata nem szünteti meg Magyarország souverainitását, mert a magyar király és nemzet egyetértő akaratával az nem csak tényleg, hanem jogilag is bármikor minden alkotmánysérelem nélkül felbontható.

Ezek után, azt hiszem, nem lesz érdektelen, ha egy kissé a *monarchia* szó használatának történetével foglalkozom.

A mai osztrák császárság patrimonialis alapon keletkezett. Az osztrák főherczegek, a^mióta a római császárság trónjára jutottak, meglehetősen sikerrel gyarapították *Leibeigen* tartományaikat, megszerezték a cseh királyi széket is és megszerezték a trónöröklési jogot Magyarország koronájára is. Ezen birodalom, melyben Habsburg volt a fejedelem, nem volt egységes, mert sem a népek, a melyek ezen országok politikai tényezői voltak, nem egy fajhoz tartoztak, sem a fejedelmi méltóságok, a melyeket az osztrák főherczeg viselt, nem voltak egyenlő természetűek. A fehérhegyi csata 1620-ban megtörte a cseh rendek hatalmát, a mi arra vezetett, hogy Csehország és tartozékai rendi különállásukkal együtt államiságukat is elvesztették és épen olyan *Leibeigenné* váltak, mint Ausztria és a többi örökös országok. De Magyarország ennek a törekvésnek consequenter ellene szegült s a míg a rendi jogok erre alkalmasak voltak, az ezekhez való ragaszkodás útján iparkodott fentartani a maga külön államiságát.

Ez a tarka birodalom tehát mindinkább, de különösen a

westfáli béke (1648) óta egységesebb jelleget nyert, de ezen egységet nem a nép nemzeti érzülete, hanem a folyton terjeszkedő fejedelmi hatalomnak, mely a fejedelem személyes souverainitásának elvi alapján állott, egységes kormányzati és közigazgatási szervezete létesítette. Magyarországon a rendi szervezet ellenállása megakasztotta azt, hogy az az egységes kormányzati és közigazgatási szervezet ide is épen úgy kiterjesztessék, mint az az örökös tartományokban történt, de nem volt képes megakadályozni azt, hogy a nemzetközi életben az ország külön nemzetközi jogalanyisága el ne nyomassék.

Az osztrák örökös tartományok már tényleg egy fejedelmi méltóság főhatalma alatt állottak, a mikor még ezen fejedelmi méltóságnak mint ilyennek, saját külön neve nem volt, mert a német-római császárság ilyennek nem volt mondható, s ha ettől eltekintünk, az osztrák főherceg volt ugyan Csehország királya, Steyer hercege, Tirol grófja stb., de mindezt összefoglaló czíme neki nem volt. De nem is szorult rá, mert a német-római császári czim feleslegessé tette, hogy mint az ausztriai tartományok fejedelme, külön czimmel éljen. De nem volt neve az ő külön birodalmának sem, sem annak, a mi joggal volt ausztriai birodalomnak nevezhető, mivel az ausztriai főherceg absolut uralma alatt állott, sem összes birodalmának, a melybe Magyarországot és részeit is bele lehetett volna érteni.

A midőn az 1713. évi április 19-én az osztrák főherceg összes birtokai a *pragmatica sanctio*val ismét feloszthatatlan birtokcomplexummá, fejedelmi hitbizományyá nyilvánítottak és a nőági örökösödésnek az 1723. évi 1. és 2. t.-cz.-kel Magyarországon bekövetkezett elfogadása az osztrák *pragmatica sanctio*ban foglalt családi rendelkezésnek Magyarországra és részeire való érvényesülését is biztosította; a fejedelem személyes souverainitásának felfogásához hozzászórt ausztriai uralkodók az uralkodásuk alatt álló összes országokat, tehát Magyarországot is, egy államnak, egy monarchiának akarták tekinteni. Királyaink, mint idegen országok uralkodói, nem akartak különbséget tenni magyar királyi és osztrák uralkodói minőségük között, hanem mint az összes országokban egy és ugyanazon jogczímen uralkodó fejedelmek kívántak uralkodni; ha tehát

az egész uralmuk alatt álló területet egy monarchiának tekintették, az csak a *Fürstensouverainität* elvének a következményeül tekinthető.

Ebből az elvből indul tehát ki az, hogy az egy fejedelem uralkodása alatt álló összes országok egy monarchiát alkotnak. De a míg a spanyol birtokokat a *Pactum mutuae successionis Monarchia Hispanica* néven nevezi, az osztrák tartományokat sem ez, sem az 1713. évi április 19-iki osztrák *pragmatica sanctio* nem nevezi osztrák monarchiának, *Monarchia Austriaca*-nak, hanem csak «alle Erbkönigreiche und Lande» néven, mert hiszen az a tartomány, a melytől a dynastia, a *domus austriaca* nevét vette, csak főhercegség volt, holott Csehország és Magyarország királyságok voltak és így a királyi czimek fényét nem akarták a főhercegségével elhomályosítani.

De a mint Ferencz római császár és magyar király felveszi 1804-ben az ausztriai császár czímét, az erről szóló és 1804. évi augusztus 1-én kiadott patens már használja a «*der Monarchie von Oesterreich*» kifejezést és ezen időtől fogva ezt a kifejezést használják az ausztriai dynastia fejedelmeinek uralkodása alatt álló összes országoknak — Magyarországot és részeit is beleértve — együttes megjelölésére, sőt ezen kifejezést ezen értelemben a magyar *Corpus Juris*ba is becsempészik. Így az 1805. évi *decr. királyi bevezetésében* ez áll: «*percharum Regnum Nostrum Hungariæ, eiusque legalis Constitutio, cum universa Monarchiâ Nostra ad plenum Securitatâ Statum poni, in eoque conservare possit.*» Ugyanezen *decretum præfatiójában* pedig ez olvasható: «*Quia tamen externæ securitatâ totius Monarchiæ, et perchari Hungariæ Regni hostilia Consilia iam propius minari videbantur.*» De a törvényezikkek szövegében ez csak egyszer fordul elő, az 1827. évi 38. t.-cz.-ben, melylyel Metternich Kelemen herceg honfúsitása becikkelyeztetik: «*Status et Ordines probe memores multiplicium servitiorum, quæ... Eidem suæ Majestati, Regno Hungariæ, atque universæ Monarchiæ Austriacæ præstitit.*».

Csakhogy Magyarország mindig következetesen ellene szegült a fejedelem személyes *souverainitása* elvének és min-

dig iparkodott kidomborítani állami különállását az osztrák örökös tartományokkal szemben, a mint azt az V. Ferdinand czimzésénél megindult heves országgyűlési vita, az 1848. évi törvények, az 1861. évi két felirat és az 1867. évi kiegyezésben, a XII. t.-cz.-ben kifejezésre jutott alapelvek elé tárják.

A magyar törvényekben azután nem is fordul elő sehol sem másutt a *monarchia* kifejezés egészen 1868-ig, s ez után is csak az 1868. évi november 14-én kiadott és már fennebb tárgyalt legfelsőbb kézirat révén és csak lassanként, fokozatosan sikerül annak törvényeinkben tért foglalni.

Így az 1848. évi decr. előbeszédje csak az országnak a *pragmatica sanctio által vele válhatlan kapcsolatban álló tartományok iránti törvényes viszonyairól* szól, az 1848. évi III. t.-cz. pedig a korona egységének és a *birodalom kapcsolatának épségben tartását* hangoztatja, de a magyar királynak mint idegen fejedelemnek is uralkodása alatt álló összes országokat monarchiának sehol sem nevezi.

Az osztrák császári udvar és ennek hivatalos apparatusa azonban erősen ragaszkodott és közös ügyekben ragaszkodik ma is ahhoz, hogy az osztrák császár személyének uralkodása alatt álló összes országok egy monarchia és pedig osztrák monarchia, melynek feje a császár, a ki viseli ugyan a magyar királyi czímet is, de mint az osztrák császári czímmel ma épen úgy együttjáró czímet, mint a cseh királyit. Ezen felfogás szerint a magyar királyi czím csak olyan tartozéka a császári czímnek, mint a cseh királyi vagy osztrák főhercegi czím.

Ennek a felfogásnak hű kifejezője az 1836. évi augusztus 22-én kiadott Hofkanzleidecret, mely az osztrák császári czímet «dem dermahligen Umfange der Monarchie entsprechende kaiserliche Titulatur»-nak nevezi, ehhez képest az ausztriai császár teljes czímét a magyar királyi méltósággal járó czímek befoglalásával együtt állapítja meg, a császári nagy czímerbe a magyar koronához tartozó országoknak, a közép czímerbe Magyarországnak a szent koronával fedett czímerét felveszi s az országok (Kronlandok) czímerei között legelőkelőbb helyre, jobb felől helyezi el.

Kétségtelen tehát, hogy Ausztriában az österreichische Monarchie alatt Magyarországot is értették, épen úgy, mint a hogy az ausztriai császári hatalmat Magyarországra is kiterjedőnek tekintették. Hiszen az 1848 december 2-áról kelt okmány, mely V. Ferdinand királynak a trónról, Ferencz Károly főherczegnek pedig a trónöröklésről történt lemondását tartalmazza, csak az ausztriai császárságról és az ehhez tartozó országokról szól, s ezért kellett az 1867. évi III. t.-cz.-ben az országgyűlésnek «minden ebből Magyarország önállósára és függetlenségére nézve vonható káros következtetések ellen» óvást emelni.

Ugyanezen az elvi alapon áll az 1860 október 20-án kiadott diploma és az 1861. évi február 26-án kiadott patens, mely azt az államot, a mely felett ő felsége azon időben uralkodott, «erweiterte und erstarkte österreichische Monarchie» és «Unsere Monarchie» néven nevezte, s mely a magyar közjogi kérdést belső kérdésnek tekintette és «zur Regelung der staatsrechtlichen Verhältnisse der Monarchie» adatott ki.

De a midőn a kiegyezés segélyével Magyarország visszazserezte alkotmányát és életbe léptethette állami különállását, az 1867. évi törvények gondosan kerülték azt, hogy az ő felsége uralkodása alatt álló két államot együtt monarchiának nevezzék.

Maga az 1867. évi XII. t.-cz. a «birodalom» vagy a birodalmi kapcsolathoz tartozó országok és tartományok kifejezést használja és pedig azért, mert a *birodalom* szót az 1848. évi III. t.-cz. is használta, mivel az nem határozott jogi műszó és azon értelme, melyben az itt vétetik, magában ezen törvényben is meg van határozva és pedig akként, hogy a birodalom alatt érteni kell *azon országokat és tartományokat*, «melyek a megállapított öröklési rend szerint egy közös uralkodó alatt állanak, feloszthatlanul és elválaszthatlanul birtoklandók.» A *birodalom* szó tehát itt nem a német «Reich», hanem a «Besitz» közjogi értelmében használtatik.

A hatvanhetes bizottság 1867. évi január 30-án tartott ülésében Ghyecz Kálmán érezte, hogy ezen szónak a használata is aggályos, mert ezen szónak az az értelme is van, a mit a német *Reich* fejez ki, azaz *állam, Österreichischer*

Kaiserstaat, a miért is azt az ország függetlenségére veszélyesnek találta. De Deák Ferencz azzal az érveléssel, hogy «nagyon silányan állanának a mi országunk jogai, hogyha ily szóból, melyet annyiszor használt az országgyűlés, következtetést vonhatnának jogaink csorbitására», a birodalom szó használatát fogadta el. (Kónyi: Deák Ferencz beszédei IV. k. 244. l. 1897.) Hát bizony silányan is állottak az ország jogai.

A *birodalom* szó tehát aggályos ugyan, de mivel nem fejez ki állami egységet, mégis jobb, mint az állam államformáját kifejező és így annak egységét is magában foglaló *monarchia*. De már az 1867. évi XII. t.-cz. hivatalos német fordításában a magyar *birodalom* szó «*Monarchie*» szóval van fordítva és pedig tendentiosusan, mert hiszen az 1867. évi december 21-iki osztrák törvény R. G. Bl. 146.: «*betreffend die allen Ländern der österreichischen Monarchie gemeinsamen Angelegenheiten und die Art ihrer Behandlung*» címet visel, melyben a magyar állam csak *Reichshälfte*, *Reichstheil*, a mi később azután Ausztriában a Staatshälfte- és Staatsgebiet kifejezések használatára vezetett.

Az 1867. évi többi magyar törvények azután sem a birodalom, sem a monarchia kifejezést nem használják, hanem a magyar korona országai és ő felsége többi országai, az 1868. évi pedig *ő felsége mindkét állama* kifejezésekkel élnek és csak midőn az 1868. évi november 14-iki legfelsőbb kézirat elrendeli, hogy Ausztria és Magyarország együtt, azaz az eddig «*Österreichische Monarchie*»-nak nevezett alakulat Osztrák-magyar birodalomnak vagy Osztrák-magyar monarchiának neveztessek, kezd lassanként a monarchia szó a magyar törvényekben is használtatni.

Az 1868. évi XL. t.-cz. a véderőről még nem következtet a szóhasználatban, de ez az első törvényünk, a melybe a *monarchia* szó már becsuszott. A míg a 7. §. csak «*ő felsége összes birodalma mindkét állama*» területéről, a 16. §. «*ő felsége birodalmának*» egyik vagy másik részéről, a 30. §. «*Ő Felsége birodalma*» két államáról szól, tehát a birodalmat csak ő felsége szempontjából nevezi birodalomnak, vagyis a *birodalom* szót nem a német *Reich* értelmében használja;

addig a 11. §-ban már «a monarchia közös védelmét», «a monarchia mindkét államterületét» említi.

Az 1869-ben törvénybe iktatott nemzetközi szerződések túlnyomó része még csak «Ő csász. és ap. kir. felsége mindkét állama» és «Ő felsége államai» kifejezéseket használják, de itt-ott, mint pl. a XI., XIII., XIV. t.-cz.-be iktatott nemzetközi szerződésekben «az osztrák-magyar monarchia» is előfordul. Ugyanez áll az 1870 : III. t.-cz.-ről is.

De már az 1871-ben beiktatott nemzetközi szerződésekben a körülírások elmaradtak és csak az *osztrák-magyar monarchia* elnevezés használatos, a XXVI. t.-cz.-be beiktatott egyezmény már ennek a monarchiának alattvalóit, osztrák-magyar alattvalókat is ismer, az 1871 : XXXVI. t.-cz.-be beiktatott consulátusi egyezmény ezt az osztrák-magyar monarchiát az északamerikai Unióval szemben *ország-nak country-nak* nevezi, az egyezmény XVII. cikkében pedig a *country állam-nak* van fordítva, a melynek alkotmánya értelmében fog az egyezmény jóváhagyása történni. Tehát itt már alkotmánya is van a monarchiának.

Te ezzel csak kezdetén vagyunk annak, hogy a nemzetközi szerződések révén a monarchia államisága becikkelyeztessék. Az 1871. évi XLIII. t.-cz.-kel becikkelyezett állampolgársági szerződésben a VI. cikkben már a magyar törvényhozás is megszűnt, ez a szerződés «az osztrák-magyar monarchia mindkét törvényhozásának alkotmányos hozzájárulása»-ról beszél; az 1871 : XLIV. t.-cz.-ben pedig az osztrák-magyar monarchiának már törvényei is vannak.

S a mikor a nemzetközi szerződések révén a monarchia törvényeinkben otthonossá válik, az 1875. évi V. t.-cz. (a büntető törvényk.) 127. §-ában már *felsőrségsértésnek* minősíti azon cselekményt, mely arra irányul, hogy a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia másik állama közt fennálló kapcsolat erőszakkal megváltoztassék, a mi csak közös államsfelség mellett volna lehetséges; a 143. §. pedig az osztrák-magyar monarchia fegyveres ereje ellen való harczolást hűtlenségnek minősíti, de a magyar állam fegyveres erejéről nem tevéen említést, vagy megengedi a m. kir. honvédség ellen való harczolást, vagy a honvédséget is a monarchia számára

foglalja le. A 144. §. már a monarchia területéről is tud, az 1879. évi XL. t.-cz. 37. §-a pedig kihágás miatt rendeli büntetni azt, a ki az osztrák-magyar monarchiának nyilvánosan kitűzött czímerét vagy zászlaját meggyalázó szándékkal bemocskolja, megrongálja stb.

Deák Ferencz nagy alkotása tehát ennyire rongálódott csupán azért, mert a birodalom németül Reich-et is jelent, s mivel használata e miatt aggályosnak látszott: a két állam együttes jelölésére e helyett a sokkal rosszabb *monarchia* szó használata jött divatba, ez terjedt el a közéletben annyira, hogy az ellenzékiek is, a kormánypártiak is némákká válnának, ha ennek a szónak a használatát nekik eltiltaná egy felsőbb hatalom és ez vált otthonossá a törvényekben is elannyira, hogy a két államot másként már nem is nevezik, mint a monarchia egyik és másik állama.

De ha Ausztria és Magyarország egy monarchia, akkor egy állam is és ha ez így van, akkor ne csodálkozzunk azon, hogy az osztrák kormány és a közös miniszterek átíratái a magyar kormányt már nem is ismerik, hanem csak mint az osztrák-magyar monarchia egyik kormányát. Ezek mindig csak «beide Regierungen der Monarchie»-ről tudnak, a melyek közül az egyik cs. kir., a másik m. kir., de feltételezik, hogy mind a kettő egyaránt osztrák-magyar.

Ide vezetett a «monarchia» kifejezés használatának elterjedése, a melyet úgy törvényeink, mint iróink és államférfiaink is támogattak a szintén tökéletlen, de mégis csak jobb birodalommal szemben, mely legalább mint ő felsége birodalma, volna használható. De hogyha ez a fejlődés tovább is így halad, nem is tudjuk, hogy hová fog vezetni, különösen akkor, ha nálunk is meghonosodik a közös korona fogalma, mely épen úgy meg fogja emészteni az ország szent koronáját, mint a hogy megemésztette a monarchia czimere és zászlaja Magyarország czímerét és zászlaját, a monarchia kormányai az ország kormányát, törvényhozásai az ország törvényhozását.

Ha a király személyét koronának és a magyar meg az osztrák államokat együtt osztrák-magyar monarchiának fogjuk nevezni, akkor az 1867. évi XII. t.-cz.-nek az 1723. évi I., II. és III. t.-cz.-ből levezetett, de az 1791. évi 10. t.-cz. elvi alap-

ján álló alapeszméjét, t. i. azt az alapeszmét, hogy Magyarország és részei mint független állam lép szövetségre az ő felsége uralkodása alatt álló másik állammal *a közös biztosság-nak együttes erővel való megvédése céljából*, nem lehet többé fentartani. Mert ha közös a korona, mivel egy a monarchia, akkor van közös főhatalom is, mely nem együttes, hanem egységes erővel védi a nagy egésznek és ezzel a részeknek a biztosságát is, a közös ügyek egységes ügyekké, a közös szervek központi szervekké válnak, s Magyarország a souverain Monarchiának tagállamává süllyed alá.

Az élet nem tisztázza, hanem zavarja a fogalmakat, s a tudomány feladata azokat tiszta világitásba helyezni. A politikusok nem látják a dolgok consequentiáját, tehát a tudomány feladata azokat kimutatni és azokra a közvélemény figyelmét felhívni. A tudomány feladata figyelmeztetni arra, hogy a közös korona fogalma és az *«osztrák-magyar monarchia»* szó használata ellentétben áll a magyar állam souverainitásának, jogi függetlenségének az elvével, a melyet ma is minden országos politikai párt magáénak vall, akár helyesli a 67-es alapot és kapcsolatot, akár a merő personalis unióra törekszik. A tudomány feladata kimutatni azt, hogy vagy a helytelen szokásokat kell kiküszöbölni, vagy az ország jogi függetlenségét kell feladni és osztrák-magyar voltunkba belenyugodva, pusztá magyar voltunkat elfeledni. Ennek kimutatására törekedtem én is jelen értekezésem előadásával, s ha nem sikerült volna elérnem a célt, a melyet magam elé tűztem, azt nem annak tulajdonítom, hogy nincs igazam, hanem annak, hogy fogyatékosak képességeim.

Az elmondottakra azonban azt fogják mondani a gyakorlati emberek, hogy jó, hát tegyük fel, hogy a felség személyének a korona szóval való jelzése és a monarchia szónak a használata helytelen, de hát akkor mit tegyünk helyökbe. Erre sem akarok adós maradni.

Ő felsége személyét nem szabad a politikai vitákba bevonní. De ha ez áll, akkor nem szabad a koronát sem, mivel ez szentebb előttünk, mert hiszen ő felsége személye is a szent korona jogán válik szentté szemeinkben.

Ha pedig tiszteletteljesen beszélhetünk a koronáról, akkor

tiszteletteljesen ő felsége személyéről úgy is beszélhetünk, ha őt ő felségének nevezzük, mert hiszen másként nem is nevezhetjük, ha pedig róla mint az ország királyáról szólunk, ezt szintén csak tiszteletteljes hangon tehetjük s akkor királynak is nevezhetjük. A *korona* szó használata tehát felesleges.

A mi pedig Magyarországnak és Ausztriának együttes jelölését illeti, mivel a kettő együtt is kettő és soha sem egy, ne legyünk lusták a kettőt vagy körülírással megjelölni, mint a hogy pl. ez az ujonczlétszám megállapításáról szóló és az országgyűlés képviselőházához 1902-ben benyújtott, de el nem intézett, illetőleg visszavont 199. számú törvényjavaslatban is történt, a hol e helyett: «a monarchia mindkét állama területén fogatosított népszámlálás», ez áll: «Az Ő felsége uralkodása alatt álló mindkét állam területén» stb., vagy a hogy az 1869. évet megelőző törvényekben előfordult, noha ez kissé patrimoniális ízű, «Ő felsége államai», «Ő felsége mindkét állama». Ha pedig a külföld előtt akarjuk a két államot egyszerre megnevezni, akkor ezt kell mondanunk: «*Ausztria és Magyarország*», vagy «Magyarország és Ausztria», de semmi esetre sem osztrák-magyar vagy magyar-osztrák monarchia. Mert akár magyar-osztrákot, akár osztrák-magyart mondunk, akár kettős monarchiáról beszélünk, mindenképen egy monarchiát emlegetünk, s ha egy a monarchia, akkor Magyarország nem állam, hanem csak tagállam benne.

Svédország és Norvégország inkább nevezhető egy monarchiának, mint Ausztria és Magyarország, mert ott a fejedelem személyének közössége nem egy fejedelmi család kihalásáig áll fenn, hanem közös királyválasztás eszközlendő, ha kihalt a közös királyi család. És még sem nevezi magát svéd-norvég monarchiának, hanem Svédország és Norvégországnak, saját nyelvükön «Norge og Sverige». Annál kevésbé nevezhető Ausztria és Magyarország osztrák-magyar vagy magyar-osztrák monarchiának, a mikor az egyiknek a fejedelme az ausztriai császár, a másiké a magyar király.

És ha tekintetbe vesszük azt, hogy Ausztriában úgy a hivatalos életben, mint a tudományos irodalomban és a sajtóban is oly consequensen törekesznek Magyarország államiságát elhomályosítani és a «monarchia» államiságát kidomborítani.

ritani, hogy még ott is csak résznek, Reichshälfte-nek, Staats-hälfte-nek vagy andere Staatsgebiet der Monarchienek nevezik Magyarországot, a hol az nemcsak jogilag, de tényleg is mint önálló állam lép fel és működik; ha tekintetbe vesszük azt, hogy mindaz, a mi jog szerint a két állam közt közös, tényleg osztrák; végre ha tekintetbe vesszük azt, hogy az ausztriai császárság csak azért nem nevezi magát így, hanem csak «*a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok*» néven, hogy fentartsa annak a látszatát, mintha az ausztriai császárságba Magyarország is beletartoznék, mert hiszen a császári czímerben Magyarország czímere is benne van: akkor a magyar álláspontnak, az ország függetlenségének és szent koronánk szeplőtlen fényének megóvása minket magyarokat is arra kötelez önmagunk iránt, hogy hasonló következetességgel járjunk el mi is az ellenkező irányban, nehogy indolentiánk eredményeit ellenünk fordíthassák s nehogy saját terminológiáinkkal üthessék agyon a mi álláspontunkat, mint a hogy ezt nem is oly régen Tezner megkísérettette.

Ezen felolvasásomat, melynek tartalma röviden «Magyarország közjoga» című munkámban is benne foglaltatik, azért kívántam a magyar jogászegyesületben megtartani, s ezen kérdést azért kívántam itt megvitatni, hogy ezen egyesületnek, mely távol áll a napi politikától, tagjai ezen kérdésben egyetértő megállapodásra jutva, minden politikai érdekelttség nélkül, a tudomány tiszta világításánál mondhassák ki az ítéletet, a mely az én erős hitem szerint nem lehet más, mint kimondása annak, hogy a *monarchia* szónak az ő felsége uralkodása alatt álló mindkét állam értelmében való használatát, mint az ország függetlenségére veszélyeset, ki kell küszöbölni a tudományos irodalomból, mert ezzel tartozunk szent koronánk dicső multjának és a magyar királyhoz való hűségünknek. (*Lelkes éljenzés és taps.*)